

Ádebiyatlar

1. Абдурахманов Г., Рустамов А. Қадимги туркий тил. -Тошкент: « », 1981.
2. Баранов Х.К. Арабско-русский словарь. «Костин-Паблишинг», 2009.
3. Маллаев Н.М. Ўзбек адабиёти тарихи. -Тошкент: « », 1971.
4. Рахматуллаев Ш. Ўзбек тилининг этимологик луғати. -Тошкент: «Университет», 2003.
5. Юсупов И. Тумарис ҳам баска да поэмалар (қосықлар ҳам поэма) -Нөкис: « »1974.
6. Юсупов И. Йош (қосықлар).- Нөкис: « », 1977.
7. Юсупов И. Омир саған ашықпан. -Нөкис: « »,1999.
8. Юсупов И. Хәр кимнің өз заманы бар.- Нөкис: « », 2004.

РЕЗЮМЕ. Maqolada qoraqalpoq xalqining taniqli shoiri I.Yusupov asarlarida ijtimoiy-siyosiy leksikaning qo'llanilish mahorati haqida so'z borgan. Arabizmlar badiiy asarlardan olingan misollar asosida dalillangan. O'zlashma so'zlarning qoraqalpoq tilidagi semantikasi tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В статье речь идёт об использовании арабской общественно-политической лексики в произведениях каракалпакского поэта И.Юсупова. Анализируется семантика арабизмов в каракалпакском языке на примере художественных произведений.

SUMMARY. The article examines about using skill of social-political vocabulary in the works of the Karakalpak poet I.Yusupov. The Arabism is proven in the basis of the examples taken from the works of art. The semantics of acquisition words is analyzed in the Karakalpak language.

QARAQALPAQ TILINDEGI «QOL» KOMPONENTLI SOMATIKALÍQ FRAZEOLIGIZMLER

S.J.Shinnazarova – *filologiya ilimlerinin kandidati, docent*
Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so'zlar: lingvokulturologiya, somatizm, frazeologizm, adabiy til, etnomadaniyat, mental, komponent.

Ключевые слова: лингвокультурология, соматизм, фразеологизм, литературный язык, этнокультура, ментал, компонент.

Key words: cultural linguistics, somatism, phraseological unit, literary language, ethno culture, mental, component.

Qálegen tildiń ózine tán milliy qásiyeti onıń sózlik quramınan, ásirese, frazeologiyasınan anıq kórinedi. Qaraqalpaq tiliniń frazeologiyalıq materiallarına itibar bersek, olardıń semantikalıq hám dúzilisi jaǵınan túrleri oǵada kóp. Frazeologizmler óziniń sırtqı kórinisi boyınsha, mánisi jaǵınan, qollanıwı tárepinen de ayrıqshalıqlarǵa iye.

Kópshilik frazeologizmler quramında zat, nársе ataması yamasa qubılıs atamaları dominanta xızmetinde keledi. Olardan eń bashlıarınan adam menen tikkeley qatnaslı bolǵan, adamnıń dene músheleri atamaların bildirip keletuǵın sózlerdiń tirek sózler wazıypasında keliwi hám turaqlasqan quramǵa, belgili mánilik bildiriwlerge baylanıslı bolıwı úlken áhmiyetke iye. Atap aytqanda, *bas, kóz, qol, murın, júrek, sıyek* hám basqa da sózler menen keliwi somatikalıq frazeologizmlerdi qatarın quraydı. Tilde frazeologizmler qálegen tildiń sózlik baylıǵınıń keń ekenligin, mánisiniń terefligin hám awıspallılıǵı, obrazlılıq sıpatqa iye ekenligin kórsetedi.

Tilde barlıq sózler, sóz dizbekleri turaqlasıp frazeologizmler bola bermeydi. Ayırım jeke turǵan sózler, dizbekler óz ara birigiwshiligindegi beyimligi, metaforalasıwı menen frazeologizmlerdi payda etedi.

Mısalı, ózbek til biliminde Sh.Ganieva: «frazeologiyalıq máni ulıwma tutaslıq ózgesheligine iye. Sonı da atap ótiw kerek, tutaslıq dárejesi birle frazeologizmlerde birdey emes. Quramındaǵı sózler qanshelli ǵárezli baylanısın joytsa, tutaslıq dárejesi de sonshelli kúshli boladı» [1:46] - degen pikirdi usınadı.

Durısında da, qálegen sóz dizbegi turaqlasa bermeydi. Sózler bir biri menen óz ara ǵárezli túrde baylanısqanda hár túrli semantikaǵa iye boladı. *Qol* –adam múshesi ataması *gúl* sózi menen de, adamnıń qásiyetlik belgisine qatnaslı *suq* sózi menen de baylanıp kele aladı. Biraq, eki frazeologizmnıń mánilerine itibar qaratsaq, mánileri pútkilley basqa-basqa, bir-birinen parıqlanatuǵın basqasha mánilik bildiriwińe iye. *Qolı gúl* – sheber, óz isiniń ustası, óneri bar adam mánisin, *qolı suq* bolsa – urlıqshılıqqa beyim adam mánisin ańlatadı.

Qaraqalpaq tilinde somatikalıq frazeologizmlerdiń júzege keliwinde eń dáslep etnolingvistikalıq faktorlar belgili xızmetti atqaradı. Sebebi, frazeologizmlerde hár

qanday xalıqtıń milliy ózgeshelik belgileri óz kórinisine iye.

Mısalı, qazaq til biliminde I.Kenesbaevtıń [2:55] arnawlı akademiyalıq sózliginde somatikalıq frazeologizmlerdiń mánilik bildiriwińe ayrıqsha toqtap ótedi, ásirese bir ǵana qol sóziniń ózine tirek dominanta bolıp keletuǵın frazeologizmlerge 300 den aslam misallar keltiredi.

Qaraqalpaq tiliniń túsindirme sózliginde de usı sıyaqlı bir qatar somatikalıq birlikler qollanılgan

Somatikalıq frazeologizmler quramında aymaqlıq ózgeshelikke iye túrleri de bar. Ásirese, úlken kólemde alatuǵın makroaymaqlarda, kishi kólemdegi aymaqlardıń tilinde de bunday parıqlardıń bar ekenligin atap ótiwge boladı. Mısalı, Qaraqalpaqstanda jasap atırǵan qazaq milleti, wákilleriniń tili boyınsha orınlangan B.Bekniyazovtıń «Qaraqalpaqstan qazaqları tilindegi somatikalıq frazeologizmlerdiń lingvómadeniy analizi» dissertaciyalıq jumısın atap ótiwge boladı [3].

Ulıwma, adamzat balası qorshaǵan átirapında, dógeriginde kóringen barlıq nárselerdi ańlap jetiwi arqalı onı tusine aladı. Bul, álbette, tilde jańa túsiniqlerdi júzege keltiredi dep esaplaymız. Dene músheleri derlik barlıq tillerde de túrli atamalar menen, al frazeologizmler quramında bolsa túrlishe mánilik qubılıwlar menen ushırasadı. Qaraqalpaq tiliniń túsindirme sózliginde de frazeologizmler quramındaǵı somatizmlerdiń mánilik ańlatılıwları óz túsindirmeleri arqalı berilgen.

Ózbek tilinde somatikalıq frazeologizmler A.Isaevtıń «Ózbek tilining somatik frazeologizmlari» atlı kandidatlıq dissertaciyasında izertlengen. Bul jumısta házirgi ózbek ádebiy tilindegi *bas* hám *kóz* sózleri menen jasalǵan frazeologizmlerge keń túrde toqtalıp, olardı tatarsha, túrkmenşe hám azerbayjansha variantları menen salıstırıp úyreniledi. Avtor somatikalıq frazeologizmlerdiń shegarasın sheklep, oǵan haywanlardıń múshelerin bildiretuǵın sózlerdi kirgiziwge qarsı boladı. Sonıń menen birge, jan, kewil sıyaqlı sózlerdi somatikalıq leksikaǵa kirgiziwge tiykar joq deydi [5:8].

Somatikalıq sózler, tirek sózler frazeologizmlerde tirek sózler bolıp qatnasıwı basqa birliklerge qaraǵanda oǵada ónimli.

Somatikalıq frazeologizmler de birden payda bolǵan joq. Tildin rawajlanıwı menen birge frazeologiyalıq sóz dizbekleri de rawajlanıp, jańadan payda bolıp tildin leksikasın bayıtıp otıradı. Qaraqalpaq tili frazeologizmlerge oǵada bay. Qaraqalpaq tilindegi frazeologizmler grammatikalıq quramı hám qurılısı jaǵınan erkin sóz dizbeklerinen ayırılıp turadı. Ol semantikalıq jaqtan quramalı bolıp keledi.

Turaqlı sóz dizbekleri ózine tán ayrıqsha belgilerge iye. Olar tómendegilerden ibarat hám somatikalıq frazeologizmlerge de qatnaslı.

Somatikalıq frazeologizmler de tilimizde jeke leksikalıq birlikler sıpatında tayar túrinde qalıpsız ketken sóz dizbeklerinen bolıp esaplanadı. Sonday-aq, mánilik jaqtan obrazlı xarakterge iye bolıp keledi. Bul olardıń basım kópshiligine tán. Máselen: qolı qolına tiymew, qoldan beriw, qolı awır t. b.

Somatikalıq frazeologizmler quramındaǵı jeke sınarları, kóbinese jiynalıp barıp, bir sintaksislik xızmet atqarıwı menen de parıqlanadı.

Sonlıqtan da, somatikalıq frazeologizmlerdi de bóleklerge bólip qaraştırıwǵa, basqa tilge sózbe-sóz awdarıwǵa bolmaydı. Sebebi, sózbe-sóz awdarǵanda jeke sınarları jiynalıwı arqalı payda etken pütün mániniń buzılıwına alıp keledi. Sonlıqtan da, sózbe-sóz emes, al mánisi jaǵınan awdarıw talap etiledi.

Frazeologizmler xalıqtıń aqıl-sanasın, oy-pikiriniń tereńligin óz boyında qamtıǵan, tildin tásirshenlik kúshin ayrıqshalap kórsetetuǵın sıpatqa iye. Qaysı xalıq bolmasın, onıń qádiriyatlarınan, dástúrlerinen xabardar etetuǵın tillik birliklerge eń aldǵı menen naqıl-maqallar, ásirese frazeologizmler kiredi. Bul tillik birlikler hár bir xalıqtı basqasınan mentallıq ayırmasılıǵın ajratıp kórsetetuǵın sıpatqa iye.

Qaraqalpaq tilinde frazeologizmlerdiń jasalıwına itibar bergemizde, uytqı, dominantta, yaǵnıy tirek sóz sıpatında qatnasatuǵın birliklerden biri-bul adam músheleriniń atamaları bolıp, olar tilde somatikalıq birlikler degen de atama menen belgili.

Adam dene músheleriniń ishinde «qol» - somatikalıq leksemasınıń xızmeti ayrıqsha. Ádette, adamnıń iyninen baslap barmaqlarına shekemgi bólegin qamtıytuǵın bólegi-bul qol. Ol meronimiyalıq qatnasına qaray - iyin, shıǵanaq, bilek, bileziklik, alaqań, judırıq, barmaqlar, tırnaqlar degen atamalar menen atalıp, usı taqılette tarmaqlanadı. N.Karmenov bul haqqında: «qol adamnıń bir nárseni uslaytuǵın, jumıs isleytuǵın, iynnen barmaq ushına shekemgi dene múshesi» - deydi [6:49-52].

«Qol» sózi tek ǵana adam denesiniń bir múshesi ǵana emes, sonıń menen birge miynet, sheberlik, bilim, kúsh-qarıw sıyaqlı kóplegen mánislerdi de bildiredi. Adam ózi-ózi tańıwdı eń dáslep ózinen baslaytuǵın bolsa, sol anatomiyalıq dene músheleriniń ishinde «qol» dene múshesiniń ornı ózgeshe. Tilimizde «qol» komponentli somatizmler arqalı kóplegen frazeologiyalıq birlikler jasalǵan.

Qaraqalpaq ádebiy tilinde «qol» komponenti salt-dástúr, úrp ádetke qatnaslı etnografizmler quramında da qollanıladı: *qol jew-* yaǵnıy, qaraqalpaq xalqında uzatılǵan qızdıń ata-anasına toy kúni qudalarına arnap soyılǵan mayda maldan (ádette, qoy yáki eshkiniń aldındaǵı ayaq múshesiniń) arnawlı payın berip jiberiw. Usı berip jiberilgen músheni «qol» dep atap, (sol mayda maldıń aldındaǵı ayaǵın, adam qolınıń jaylasıwına uqsaslıǵı esapqa alınıp, xalıqtıń awızeki sóylew tilinde *qol* dep atalıwı) hám onnan taǵam pisirilip, ol qońsılarga, solardan tek hayallardı shaqırıp beriletuǵın taǵam atı bolıp esaplanadı.

Qol uslatar – qalıńlıq penen kúyewdi ushıratırǵanda qız jeńgesiniń kúyewden alatuǵın qádesi. Mısali: ...qol

uslatar qádeni qızdıń qasında qalǵan jeńgesi aladı (Q.Ayimbetov 238-b.)

Qolúzlík- úrp-ádetke baylanıslı túsiniq. Bul sóz adamnıń tek mal soyıwındaǵı xızmetiniń, sol mal góshinen belgili muǵdarda, awqatlıq bir asım gósh muǵdarında qol haqısınıń beriliwi. Bul xalıqlıq ırım menen baylanıslı bolıp, mal soyǵan adamnıń miynetiniń awırılıǵı, ol óz miynetine jarasa bahalanıwı, eger mal soyǵan qassap ya usı xızmetti atqarǵan adam narazı bolsa, qolı qaqsap awıradı, - degen túsiniq penen onıń jolın, miynetin, bahalap beriletuǵın sıyı, payı, úlesi bolıp sanaladı: Lepes sonda, ya-q, bul da bir ózińniń tapqan malıńdı ózińe soydırıp, *qolúzlík* bergendey gáp-tá. (Q.Mátmuratov 37-b.)

Qol komponenti menen kelgen frazeologizmler tilimizde hár túrli mánilik bildiriwler menen ushırasadı: *Qolı epli* usta ǵarrılar bar ǵoy. (K.Sultanov.63-b) Bunda qálegen miynet túri adam qolı menen atqarılıwı názerde tutılǵanlıqtan, adamnıń qolınan is keliwi, qanday da xızmetti atqarıwda qolınıń iykemi, adamnıń qábileti bar ekenligin bildiredi.

Bul balıqtı muzdıń ústine shıǵarıw ekewimizdiń *qolımızdan kelmeydi* ǵoy. (K.Sultanov 67-b.) Mısaldan adamnıń ilajsızlıǵı, diydilegen isti atqara almawı túsiniledi.

Qoldan kelgenshe járdem beresiz. (K.Sultanov 69-b.). Bunda imkaniyatına qaray, qanday da isti ornılay alıwdaǵı shaması, kúshi názerde tutılǵan.

Buni maman balıqshılar sezse de, *goldıń qısqaqlıǵın* bildirgisi kelmeydi. (K.Sultanov 80-b.) .

Qaraqalpaq tilinde «qol» komponentli frazeologizmler qarama-qarsı mánide de *qolı qısqa-jetpesinlik*, al *qolı uzın-múmkınshiligi* kóp degen mánilerdi ańlatadı.

Biziń pishenimizdiń tawsılǵanına da olar: «juwapker emesimiz» dep *qolımızdı qırı qaytarmas pa eken*. (K.Sultanov 86-b.). Bul mısaldan qaraqalpaq xalqınıń milliy mádeniyatına tán bolǵan ırmları kózge taslanadı. Sebebi, úyge qanday da mıtáj is penen kelgen adamǵa, yaki birinshi márte miyman bolıp kelgenge, tili shıqpaǵan jas náresteni úyden bos qaytarıwdı ádepsizlik dep túsiniq, kishigirim bolsa da sıy-sawǵa beriledi.

Bir jaǵadan bas, bir jeńnen qol shıǵarıp, iyin tireskenlikten xalıqlar tis-tırnaǵına shekem záhárlengen jawdı kókiregin jer qabıstırıp atır. (K.Sultanov 88-b.) Mısalda awızbirshilik, tatıwlıq, birlesiw, doslıq koncepti óz kórinisine iye.

Urıstaǵı tirilerge *qol-kómek kórsetiw_kerek* emes pe? (K.Sultanov 91-b.)

– Jawdıń jeńiliwine sep bolar ma, balam sawashtan tezirek quwısar ma, – dep *qol-qabısmdı tiygizip* júrmen. (K.Sultanov 98-b.) Qol komponenti qatnasqan frazeologizmde járdem, kómek konceptleri bar.

Átteń, tınıshlıq waqıtta *qolıma túspe-di-aw* bul xızmet... (K.Sultanov 101-b.)- bir nárseni ala almaw, iyelik ete almaw, qolına tiymew mánilerine iye.

Kempir-ǵarrı menen bala-shaǵanıń halınsha islep-aq bolǵanı. *Qolǵa qaraytuǵın is...* (K.Sultanov 139-b.)

Ane, qızlar, *qolıña alǵan* iske úmitsiz qarawǵa bolmaydı,– deydi. (143-b.) isleniwı kerek bolǵan jumıs mánisi túsiniq, miynetin eń dáslep adamnıń qol múshesi arqalı ámelge asıwın adamlar erte waqıtlardan-aq ańlap jetkenligin kóremiz. Qolǵa alıw – bir nárseni baslaw háreketi bul qol múshesi menen atqarılatuǵın háreketlerge tikkeley qatnaslı ekenligin ańlatadı.

“Qol” sózi qaraqalpaq tilinde xalıq sanasında erte dáwirlerdegi jazalaw túrleriniń tilimizde saqlanıp qalǵanlıǵınan da derek beredi. *Qolı qırqılıw, qolı kesiliq qalǵanday bolıw, qolı kesiliw, qolı baylawlı bolıw, ayaq-qolı matawda bolıw* hám t.b.túrinde kóplep qollanıladı.

Qaraqalpaq tilinde qol sózi menen baylanıslı metaforalar hám de frazeologizmler kóplep ushırasadı. Misalı, *qolı uzın, qolğa alıw, qolı kelte, qol jıtırım, qol urıw t.b*

Hámme bir dem lám - mimsiz qaldı. Tabaqqa da *qol urılmadı*, shıbın ızın esitildi (T.Qayıpbergenov 24-b.). Aydos *mushın túyip tislendi*. (T.Qayıpbergenov 148-b.). Negizinde, *qolımız juqa bolsa*, hesh kimge kerek emespi. (86-b.). Misallardağı *qol urılmaw*- qol tiydirmew degen mánisti bildirip, qaraqalpaq xalqı bir qatar awqatlardı qol menen, qasıqsız jegen. Sonlıqtan, xalıqtın milliylik belgilerin ańlatıwda da úlken áhmiyetke iye. *Qolı juqa*-bul jeter-jetpes jaǵdayda kún kórip atırǵan adam mánisin berse, geyde qol sózine mush sózi sinonim bolıp kelip, *mushın túyiw* frazeologizminde adamnıń ǵázepleniw sezimi ańlatılǵan.

Ekinshi qarawıl gáp tınlamay, arbadağı nanǵa *qol urıp*, órli - ǵurlı jep atırıptı (K.Sultanov 53-b.). Bunda, qol urıp sózi - awqat, nandı jep baslaw mánisinde. Hár jer hár jerde qar ústinde jalań ayaq juwırısıp joǵa talasqan balalar izde kiyatırǵanlardan qayır sorap *qol jayıp turıptı*. (T.Qayıpbergenov 357-b.). Misalda qol jayıw-sadaqa soraw, basqadan múriwbet kútiw mánisin beredi.

Ulıwma, kópshilik túrkiy tillerinde, sonıń ishinde qaraqalpaq tilindegi somatizmlik frazeologizmlerdiń quramında *qol* sózi menen baylanıslı milliy-mádeniy qıymıldı (jestlerdi) bildiretuǵın turaqlı dizbekler de bar. Qaraqalpaq xalqı mádeniyatında milliy-mádeniy qıymılǵa (jestlerge) sálem beriw, húrmet kórsetiw, amanlasıw, xoshlasıw sıyaqlı etiketler de kiredi. Xojalepes ózi attan jumalap túsiwi menen kelip, yashullısı Lepestiń *qolınan aldı*. (Q.Mátmuratov 117-b.) Qansha jek kórse de, kemsalıyqa ornınan turıp, qol alısıp, tórdi nusqap mirát etti. (Q.Mátmuratov 21-b.)

- Jolın bolsın, men saǵan haq jol tileymen, salamat bol!- dep Arsentiy Lepes penen *qol alısıp* xoshlastı (Q.Mátmuratov 28-b.).

-Men Agrippina!-dep *qolın berdi* qız.

-Men Lepes!-dep qısıǵanının qırmızı dónip, qızdın sozılǵan *qolınan zorǵa aldı*. (Q.Mátmuratov 30-b.)

Qaraqalpaq xalqınıń dásturinde hayal adam er adamlar menen óz ara qol alısıp kórisedi, al tuwısqan ózbek hám túrkmen xalıqların misal retinde salıstıratuǵın bolsaq, er adamlar bir-biri menen qol alısıp amanlasqanı menen hayal adam er adam menen qol berip kórispeydi. Usı dástúrge baylanıslı *qol alısıw, qol beriw, qolın sozıw* hám basqa da sálemlesiwdiń qol menen ámelge asırılıw háreketleri tilde de usı taqilette óz kórinisin tabıwına múminshilik jaratqan. Sonday-aq, sálemlesiw shártli túrde oń qol menen qol alısıw, geyde jası úlkenlerge húrmet kórsetilip, qos qollap sálemlesiw yamasa qolın kóksine qoyıw arqalı da ámelge asırıladı. Misalı, Qunış tap uzaq sapardan kiyatqan iyesin tanıǵan ǵurjıdey, «Assalawma áleykum aǵa» lap *qos qollap* qolın sozdı. (Q.Mátmuratov 93-b). Alamannan hesh kim ulamalarǵa qolın alıp juwırmadıdağı, biraq tuslarınan ótip baratırǵanda «Assalawma áleykum», -desip, qolları kóksilerinde, asa bir múriwbet penen qáddilerin dal etip, sálem berip qala berdi. (Q.Mátmuratov 117-b).

Juwmaqlap aytqanda, birinshiden; qaraqalpaq tilinde «qol» komponentli somatizmlik frazeologizmler xalıqtın ózine tán etnomádeniy kózqarasların sáwlelendiredi;

Ekinshiden: somatikalıq birlikler, solardıń qatarında «qol» komponentli frazeologizmler tillik maǵlıwmatlardı áwladtan áwladqa ótkeriwshiler, xalıqtın lingvomádeniy tutas túsini, inanım, qádiriyatların dáwirde dáwirge jetkeriwshi xızmetin de atqaradı;

Úshinshiden: somatikalıq frazeologizmler qaraqalpaq milliy ádebiy tilin bayıtıwǵa, leksikalıq quramın keńeytiwge óz úlesin qosadı, óz ara pikir almasıwdaǵı tillik zárúrliklerdiń ornın tolıqtıradı dep esaplaymız.

Ádebiyatlar

1. Ganiyeva Sh. Xalq iboralarining sintagmatik xususiyatlari. -Fargona: Poligraf «Super servis», 2022. 12-b.
2. Кеңесбаев И. Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі. –Алматы: ҚазАқпарат, 2007. 55-60-б.
3. Бекниязов Б. Қорақалпоғистон қозақлари тилидаги соматик фразеологизмларнинг лингвомаданий анализи. Филолог. фанл. бўйича. фалсафа. фанл. докт.дисс.автореф. –Нукус: 2020.
4. Исаев А. Соматические фразеологизмы узбекского языка. АКД. –Тошкент: « »1976.
5. Карменов Н. Араб және қазақ тілдерінің соматикалық атаулар жүйесіндегі меронимиялық қатынастар. ҚазМУ хабаршысы. Шығыстану сериясы. 2001.1.-49-52-б.

РЕЗЮМЕ. Мақоллада қарақалпоқ тіліде «qo'l» komponentli frazeologizmlar haqida so'z yuritilgan. Somatizmlar badiiy asarlardan olingan misollar asosida dalillangan. «Qo'l» komponentli somatizm frazeologizmlarning tildagi variantlari, semantikasi tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматриваются фразеологизмы с компонентом «рука» в каракалпакском языке. Соматизмы доказаны на примерах из художественных произведений. Анализируются лингвистические варианты и семантика соматических фразеологизмов с компонентом «рука».

SUMMARY. The article examines phraseological units with the component “hand” in the Karakalpak language. Somatizms are proven using examples from works of art. Linguistic variants and semantics of somatic phraseological units with the component “hand” are analyzed.